

В. БОНЧКОВСЬКИЙ ЯК РЕДАКТОР «ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО БЮЛЕТЕНЯ»

У статті йдеться про постать В. Бончковського як редактора «Польсько-українського бюлетеня». Наголошується на його ідеологічних поглядах, що знайшли своє відображення у на сторінках видання.

Ключові слова: Польща, Україна, «Польсько-український бюлетень».

In this article the autor analyses the work of W. Bonczkowski as an editor of the journal «Biuletyn Polsko-Ukrainski» and his ideological views on the journal's pages.

Key words: Poland, Ukraine, «Biuletyn Polsko-Ukrainski».

W artykule przedstawiono sylwetkę W. Bączkowskiego jako redaktora «Biuletynu Polsko-Ukrainkiego» oraz przeanalizowano jego poglądy ideologiczne, które znalazły swoje odbicie na łamach tego wydawnictwa.

Słowa kluczowe: Polska, Ukraina, «Biuletyn Polsko-Ukrainki».

Сьогодні про Владзімежа Бончковського справедливо говоримо як про визначного суспільно-культурного, громадсько-політичного діяча, історика, політика, публіциста та україніста, нагородженого найвищими відзнаками Польщі: Золотим хрестом за Заслуги II Речі Посполитої та Офіцерським хрестом ордену Відродження Польщі III Речі Посполитої.

Його життєвий, науковий і видавничий шлях висвітлюють публікації В. Комара, Б. Осадчука, О. Гнатюка, О. Рубльова, М. Генник.

Внесок В.Бончковського переоцінити важко, бо його масштабний задум охоплював не просто розвиток «Бюлетеня...» (1932-1938), а розбудову польсько-українських державних відносин загалом. За освітою правознавець та англійський філолог, він інтуїтивно відчував історичну епоху, політичні настрої та потреби тогочасного суспільства. Через роки після заснування часопису його редактор в одному з останніх інтерв'ю зізнався, що то був найкращий його час.

Він безпомилково вибудував ідеологічний фундамент видання, базуючись на ідеях «прометеїзму», які сформулювали С. Петлюра та Ю. Пілсудський у січні 1926 р., коли створили організацію «Прометей», в основу діяльності якої була покладена ідея об'єднання всіх поневолених більшовиками народів для боротьби з радянською Росією.

Гасло і зміст часопису втілювали задум редактора – переконати польську громаду в тому, що українці рівноправні політичні, ідеологічні та культурні партнери. На шпальтах часопису пропагувалася українська література, культура

й політика загалом. Важливо підкреслити, що дописувачем до часопису міг стати будь-хто, незалежно від політичних поглядів чи професії.

Тематично видання складалося з політичного, культурного та літературного розділів. Кожен розділ був унікальним за своїм змістом та авторами. Це був вишуканий, добірний матеріал, який не лише формував думку громадськості, а й виховував науковців, літераторів, поетів, політичних і культурних діячів на засадах толерантності, шляхетності й правди, наприклад, статті Яна Заховавського про Т. Шевченка: «Дороги сучасної української літератури» (1934, № 3), «Віленські відлуння у творчості Т. Шевченка» (1934, №10), «Культ Шевченка» (1934, №10), «Т. Шевченко і поляки» (1934, №10).

Окрему групу склали статті про українських художників, музикантів і загалом про українське мистецтво: «Федір Кричевський» (1934, №8), «О. Мурашко» (1934, №10), «Виставка української ікони у Варшаві» (1934, №10), «Сучасна українська музика» (1934, №10). Ці публікації засвідчують, що Україна була цікава не лише з політичного боку, а й з культурного, мистецького.

У виданні помічаємо цінні публікації С. Барана, П. Ковжуна, М. Кордуби, А. Крижанівського, В. Кубійовича, Б. Лепкого, Є. Маланюка, Р. Смаль-Стоцького, Ю. Косача, П. Лисяка, І. Липовецького, А. Жука, Д. Дорошенка.

На окрему увагу заслуговують відносини Владзімежа Бончковського з Євгеном Маланюком, саме про їх листування та взаємини пише дослідниця Е.Циховська. Антоній Середницький у розвідці «Jewhen Małaniuk a pisarze Polscy»

вiдзначає, що «Євген Маланюк через гармонiю i дисгармонiю своїх творiв усував у польсько-українських лiтературних взаєминах бiлi плями i ця його дiяльнiсть заслуговує на спогад» [1, 58].

Анджей Хойновський у книзi «Konsercje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939» пише про дiяльнiсть Є.Маланюка як члена Польсько-українського товариства (Towarzystwa Polsko-Ukraińskiego) [2, 5], до якого належали журналісти Іван Кедрiн-Рудницький, Леон Василевський, секретар Інституту досліджень національних справ (Instytut Badań Spraw Narodowościowych) Станіслав Папроцький, соціальний дiяч, iсторик i автор праць про конструктивну полiтику щодо української меншості Ян Станіслав Лось, лiтературознавець i перекладач Костянтин Симонолевич, український соціаліст i депутат сейму Павло Васиньчук, професор Варшавського університету Роман Смаль-Стоцький. Товариство видавало «Biuletyn Polsko-Ukraiński», його метою був пошук шляхів порозуміння i співпраці поляків i українців, що мешкали в Речі Посполитій.

Брошура В. Бончковського «Polish Writings by Evhen Malaniuk» знайомить зi списком деяких праць Є. Маланюка на шпальтах таких перiодичних видань, як квартальник «Wschód», тижневик «Biuletyn Polsko-Ukraiński», мiсячник «Problemy Europy Wschodniej» та двотижневик «Myśl Polska», які редагував автор. В. Бончковський подає список псевдонiмiв та криптонiмiв, під якими публікувався український митець, зауважуючи, що є багато праць взагалі не підписаних Є. Маланюком: «Jakób Stojan, J.Stojan, J.St., J.S., S.; Edward Kark, E.Kark; E.K.K.; Kpt.; M.; M.M.; Spec» [3, 5].

У передмові В. Бончковський зазначає, що в названих виданнях друкувалися статті українців, але «в їх гроні одне з перших місць займав Євген Маланюк – плідний, динамічний, який володiв незвичайною письменницькою легкістю» i поезія якого «зосереджувалася на хаотичній стороні життя» [4, 5]. Дружба Є. Маланюка з редактором «Бюлетеня...» В. Бончковським продовжилася після війни, вони листувалися. В архiві Є. Маланюка в Нью-Йорку збереглися листи В.Бончковського з Лівану. Ось що писав В. Бончковський поетові: «Дорогий i коханий пане Євгенію! Лист Ваш надзвичайно мене зворушив i потишив та ранив образами несправджених надій. Напевно, писатимемо один до одного багато, адже, аби заповнити 11-річну пустку, сповнену бурхливих подій, потрібний буде не один лист. Гроші на кореспонденцію маю, цілий час війни був я у досконалії мате-

ріальній ситуації. Досконалії, можливо, це занадто сказано, але у відносно досконалії. Тим гірше почувався духовно i ... політично. По тій стороні барикади також мали ми власних НКВДистів в англійських та інших одностроях, навіть у польських, котрі зробили з мене певного часу ... українця й німецького агента i готували мені місце у концентраційному таборі. Викрутився, між іншим, тим, що приишк» [3, 1].

Щодо польських дописувачів «Бюлетеня...», то ними були Л. Василевський, Ян Станіслав Лось, брати Олександр i Адольф Бохенські, Юзеф Лободовський, Костянтин Симонолевич (молодший), Станіслав i Ян Папроцькі. Ці люди створювали політичну програму, яка сприяла побудові нових польсько-українських стосунків. Зокрема йшлося про подолання обмежень у вживанні української мови, символіки, патріотичних пісень пропонувалося надати можливості українцям мати власні школи, розмовляти рідною мовою та навіть активно брати участь у місцевому самоврядуванні.

Звичайно, ці всі зрушення не могли пройти безслідно i вилились у створення 8 червня 1939 р. «Польсько-українського товариства». Це товариство очолив С. Стемповський, а до складу його правління увійшли В. Бончковський, Я. Голувкувна, О. Гурка, Г. Колодзейський, С. Папроцький, В. Римовський, М. Сверховський та К. Симонолевич. До речі, українців в організації не було, що не могло не викликати закидів. В.Бончковський відповів на це словами: «Отже, якби ми все ж таки хотіли визначити себе за допомогою терміна «українофільство», то змушені були б від змісту того поняття відняти ту його частку, що міститься у кінцівці «фільство», а на її місце додати елемент зрозуміння нашого державно-польського інтересу в належному розв'язанні української проблеми у Польщі й загалом у Східній Європі. Ось чим ми є i чим прагнемо залишитися» [6, 23].

На окреме дослідження заслуговує тема політики в радянській Україні та вищих посадовців УРСР. Часопис послідовно висвітлював політичні події, та позицію Москви щодо радянської України. В. Бончковський залишив Польщу у серпні 1939 р., напередодні Другої світової війни, i до 1941 року з польським дипломатичним паспортом працював у Румунії, над бюлетенем «Sprawy sowieckie». Згодом через Туреччину дістався до Близького Сходу, працював у представництві II Відділу штабу Головнокомандувача Війська Польського, звідки звільнений як

пілсудчик і «ворог Росії» напередодні візиту В. Сікорського до Москви. Працював у Центрі інформації на Близькому Сході. Схід вразив В.Бончковського своєю витонченістю та прагматичністю і, водночас, мудрістю та величчю. Не дивно, що він виступив одним із ініціаторів створення в Єрусалимі Інституту Близького й Середнього Сходу «Reduta» та став його генеральним секретарем [7, 237].

Написане В.Бончковським несло правду, справедливість та об'єктивність, розв'язувало гострі політичні проблеми. Саме такою є його праця «Росія вчора й сьогодні». Автор у ній довів,

що більшовицький режим є послідовним продовженням традицій і орієнтацій російської імперії.

На Заході книга «Росія вчора й сьогодні» була перекладена англійською, турецькою, арабською мовами та здобула реноме однієї з найважливіших советологічних праць. Вона стала підручником у престижному Національному військовому коледжі у Вашингтоні [8, 21].

Помер видатний публіцист В. Бончковський у Вашингтоні 19 серпня 2000 р. Ми втратили унікальну людину, яка пережила різні епохи, події, проте завжди несла вість про Україну, її культуру, слово та пісню у світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Serednicki A. Jewhen Małaniuk a pisarze polscy // Serednicki A. Szkice polsko-ukraińskie. – Warszawa: Towarzystwo Polska-Ukraina, 1994. – S. 58–86.

2. Bączkowski W. Polish Writings by Evhen Malaniuk An annotated bibliography. – Slavistica XCI. – Washington-Ottawa, 1983. – 16 s.

3. Архів УВАН у США. Лист В. Бончковського до Є. Маланюка, Бейрут, 10 трав. 1950 р.;

4. Kłoczowski J., Kowal P. O Włodzimierzu Bączkowskim // Bączkowski W. O wschodnich problemach Polski: Wybór pism. – Kraków, 2000. – S. 7–28;

5. Bączkowski W. Nie jesteście ukrajinofilami // «Biuletyn Polsko-Ukraiński». – 1935. – 20 stycznia. – Nr. 3 (90). – S. 23–25;

6. Habielski R. Życie społeczne i kulturalne emigracji. – Warszawa, 1999. – 237 s.

7. Циховська Е.Д. Поезія Євгена Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв'язків. Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.05 Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2005. – 20 с.